

An Examination on the Sociological Texture of the Novel *The Lover*

Ayşe KAYĞUN TEKTAŞ¹

Keywords

Marguerite Duras, sociology of literature, colonialism.

Abstract

Although literature contains information at different levels about the society from which it emerged since human history, studies examining the interactions between literary works and social reality are quite new. Literary works often contain information about the cultural values, beliefs, political and economic situation, and way of thinking of the society in which they are born. Studies within the scope of the sociology of literature are based on understanding and explaining the social elements contained in literary works. Marguerite Duras, one of the female writers of the 20th century, was born and raised in French Indochina due to her parents' professions. The colonial society in which she spent her childhood leaves profound traces on the author's personality, which will later be reflected in her works. Marguerite Duras, who witnessed many political developments during the period she lived in, took an active role in social movements. The author, who is sensitive to social issues, not only tells her love story with her Chinese lover in *The Lover* (1984), where she fictionalizes her last years in a French colony but also sheds light on many details about colonial society. In the novel, two opposing worlds arising from the hierarchy between the exploiters and the exploited are depicted. Undoubtedly, colonialists who hold power leave irreparable effects on the exploited societies. In her fiction, Marguerite Duras describes the social effects of the ruthless policies of colonial powers in the exploited territories. This study aims to examine the effects of colonialism on society through the novel in which the author describes her memories and experiences in the colonial order.

Article History

Received
08 Oct, 2023
Accepted
26 Nov, 2023

Sevgili Romanının Sosyolojik Dokusu Üzerine Bir İnceleme

Anahtar

Kelimeler
Marguerite Duras, edebiyat sosyolojisi, sömürgecilik.

Özet

Edebiyat, insanlık tarihinden bu yana içinden çıktığı topluma ilişkin farklı düzeylerde bilgi taşımasına karşın yazınsal yapıtlar ile toplumsal gerçeklik arasındaki etkileşimlerin incelendiği çalışmalar oldukça yenidir. Yazınsal yapıtlar çoğu zaman içinde doğduğu toplumun kültürel değerlerine, inançlarına, siyasal ve ekonomik durumuna, düşünce biçimine ilişkin bilgi içerirler. Edebiyat sosyolojisi kapsamına giren çalışmalar, yazınsal yapıtların içerdiği toplumsal verileri anlamaya ve açıklamaya dayanır. 20. Yüzyılın etkin kadın yazarlarından Marguerite Duras, anne ve babasının mesleği nedeniyle bir Fransız sömürgeci olan Hindic'in'de doğup büyür. Çocukluğunu geçirdiği sömürge toplumu, yazarın benliğinde daha sonra yapıtlarına yansiyacak derin

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0003-0884-6724. Arş. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, aysekaygun@gmail.com

izler bırakır. Yaşadığı dönem itibarıyla birçok siyasal gelişmeye tanıklık eden Marguerite Duras, toplumsal hareketlerde etkin rol alır. Toplumsal konularda sağduyulu olan yazar, bir Fransız sömürgesinde geçen son yıllarını kurguladığı *Sevgili* (1984) adlı romanında yalnızca Çinli sevgilisiyle olan aşk öyküsünü anlatmakla kalmaz, sömürge toplumuna ilişkin birçok ayrıntıya ışık tutar. Romanda sömürenler ve sömürülenler arasındaki hiyerarşiden çıkan iki karşıt dünya betimlenir. Kuşkusuz gücü elinde tutan sömürgeci kesim, sömürülen toplumların üzerinde telafisi güç etkiler bırakır. Marguerite Duras kurgusunda, sömürgeci güçlerin sömürülen topraklardaki acımasız politikalarının toplumsal etkilerini yansıtır. Nitekim Fransız olmalarına karşın içinde buldukları sefalet, yazar ve ailesini bölgedeki ayrıcalıklı beyazlardan ayırdığından, yerlilerle benzer koşullarda yaşarlar. Bu çalışma, yazarın sömürge düzenindeki anılarını ve deneyimlerini aktardığı *Sevgili* adlı romandan göstergeler aracılığıyla sömürgeciliğin toplum üzerindeki etkilerini ele almayı amaçlar.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih

08 Ekim 2023

Kabul Tarihi

26 Kasım 2023

1. Giriş

Marguerite Duras, kendisine Goncourt Yazın Ödülü'nü kazandıran *Sevgili* (1984) başlıklı romanında, çocukluktan erişkinliğe geçtiği dönemi aktardığı yarı özyaşamöyküsel bir anlatıya yer verir. Bir Fransız sömürgesi olan ve o dönem Hindiçin olarak adlandırılan Vietnam'da doğan Marguerite Duras hukuk öğrenimi için on sekiz yaşında Paris'e yerleşene kadar sömürgeci düzenin karşıtlıklarını yakından deneyimleme olanağı bulur. Yazar, *Sevgili* adlı romanında toplumsal sınıf ayrımının biçimlendirdiği sömürge düzenini genç bir kızın öyküsü aracılığıyla eleştirir. Bu romanında diğerlerinde de olduğu gibi kimliği üzerinde önemli bir etkisi olan Hindiçin'de geçen ilk gençlik yıllarını yansıtır. Yazar farklı bir ülkede doğup büyüüp sonradan Fransa'ya dönse de hep ait olacağı bir yer aradığını, hiçbir zaman aidiyet duyumsadığı yerde olduğu hissine ulaşamadığını belirtir. Hindiçin'de geçen çocukluğuna özel ve yabancı bir bağlılık duyumsar (Torre, 2014: 19). Marguerite Duras Hindiçin'de geçen yıllarının yazar kimliği üzerinde de önemli bir etkisi olduğunu vurgular: "Bazen tüm yazılarımın oradan, o çeltik tarlalarından, o ormanlardan, o ıssızlıktan doğduğuna inanıyordum. Çıplak ayak dolaşan, zaman kavramı olmayan, görgü kurallarını bilmeyen, nehrin üzerinden alacakaranlığa bakmaya alışkın, yüzü güneşten kavrulduğundan hiçbir zaman tam olarak beyaz olamayan, Fransız'dan çok Vietnamlı o cılız şaşkın çocuktan" (Torre, 2014: 17). Yazarın bölgede sömürge kuran Fransız toplumuna değil Vietnam halkına yakınlık duyduğu yaşamının bu zor dönemi, imgelemine besleyen deneyimlerle geçer.

İki erkek kardeşi olan Marguerite Duras, sömürgelerde görevli olan babasını küçük yaşta kaybeder. Öğretmen olan annesi sömürgeci yönetimle birçok sorun yaşar ve ekonomik güçlükler içinde üç çocuğunu büyütmeyle çalışır. Bir çelişki gibi görünmesine karşın yazar ve ailesi bölgede üstün olan Fransızlarla değil, sömürülen Hindiçin halkıyla benzer koşullarda yaşar. Ailesiyle birlikte karşılaştığı güçlükler, yazarın içinde yaşadığı toplumsal koşullara karşı sağduyulu olmasını sağlar. Yazar içinde bulunduğu olumsuz koşullar sonucunda yazmaya yönelir: "Yazmaya beni güçlü bir biçimde utanc duyusuna yönelten bir çevrede başladım (Duras, 1992: 13). Bu noktada Marguerite Duras'ın toplumun birey üzerinde kurduğu baskıyı olumlu bir eyleme dönüştürdüğü görülür. Yapıtlarında özyaşamöyküsel öğelere önemli bir yer veren Marguerite Duras, içinde yaşadığı

sömürge toplumundaki koşulları da gerçekçi bir biçimde yansıtır. Yazar bu gerçekçi yaklaşımından şöyle söz eder: “Kitaptaki her şey gerçektir; giysiler, annemin öfkesi, bize yedirdiği yavan yemekler, Çinli sevgilimin limuzini”. Dolayısıyla *Sevgili*'yi içinden çıktığı topluma ayna tutan özyaşamöyküsel bir roman olarak tanımlamak olasıdır. Bu çalışmada *Sevgili* adlı romandaki sosyolojik göstergelerin çözümlenmesi amaçlanır. Bu bağlamda öncelikle edebiyat-toplum ilişkisi ve romandaki toplumsal bağlam ele alınarak romandaki sosyolojik göstergeler çözümlenecektir.

2. Edebiyat Sosyolojisi

Yazınsal yapıtların içinden çıktığı toplumlara ilişkin önemli bir içerik sunması edebiyat sosyolojisi çalışmalarının ortaya çıkmasına yol açar. Yazar, romanını kaleme alırken içinde bulunduğu toplumsal koşullara kayıtsız kalmaz. Yazarın tanıklık ettiği toplumsal ve tarihsel süreçleri yapıtına yansıtması kaçınılmazdır. Dolayısıyla geçirdiği toplumsal süreçler yalnızca yazarın kimliğini değil, yapıtını da etkiler. İnsanın ve toplumun öyküsünü anlatan roman, sosyolojik koşulların yansıtılması için en uygun türlerin başında gelir. Bu durum romanın, edebiyat sosyolojisi çalışmalarında en çok yeğlenen tür olmasına yol açar. “Roman çoğu zaman yazıldığı dönemin toplumsal bellek kaydı gibidir. Hem yazar hem de ürünü olan romanı, dönemin sosyal meselelerini anlama ve açıklama açısından zengin ipuçları sunar” (Bilik, 2023: 359). Toplumsal yaşamı derinden etkileyen tarihsel olgular romanlara konu olur. Tarihsel süreçte ortaya çıkan romanlar incelendiğinde, çok sayıda yapıtın içinden çıktığı toplumun koşullarına ilişkin önemli bilgiler sunduğu görülür. Bunun sonucu olarak edebiyat ve sosyoloji arasındaki yakın bağın XX. yüzyıldan itibaren kuramsal çalışmalarda ele alınmasına yol açar. Çok sayıda kuramcı edebiyat sosyolojisi alanında çalışmalar yapar.

Bir edebiyat sosyoloğu olan Lucien Goldmann'ın bu konudaki çalışmaları *Roman Sosyolojisi* başlıklı çalışmada derlenir. Goldmann çalışmasında roman türünün içeriği ile toplumsal gerçeklik arasında sıkı bir bağ bulunduğunu ve bu durumun tersinin olanaksız olduğunu vurgular: “Diyalektik açıdan böylesine karmaşık olan edebi bir yapı, yüzyıllar boyunca, birbirinden farklı ülkelerde, birbirinden farklı yazarların eserlerinde, içinde bulunan dönemin içeriğini yansıtırdı ama yazarlar, bu yansımayı yaratmayı, romanın yapısı ile sosyal yaşam arasında ne bir benzeşiklik, ne de tutarlı bir bağıntı kurmadan başarmış olsalardı, işte asıl bu şaşırtıcı olurdu” (Goldmann, 2005: 24). Dolayısıyla romanın yapısı ile bu yapının içinde geliştiği toplumsal koşullar arasındaki ilişki göz ardı edilemez. Lucien Goldmann incelemelerinde yakından takip ettiği ve kendisinden önce roman türü üzerine önemli saptamalarda bulunmuş olan Georg Lukacs'ın görüşlerine yer verir. Lukacs çalışmalarını türler arasındaki ayrım üzerine yapılandırır: “Roman içsellik serüvenini anlatır; romanın içeriği kendini bulmak için yola çıkan, serüvenlerle kendini sınavı kanıtlamak ve kendini kanıtlayarak özünü bulmak için serüvenlere atılan ruhun öyküsüdür. Epik dünyanın iç güveni, bu özsel anlamıyla serüveni dışlar: Epiğin kahramanları bir sürü serüven yaşar, ama hem içsel hem dışsal sınavda başarılı olacakları konusunda hiçbir kuşku yoktur” (Lukacs, 2007: 95). Lukacs'a göre kahraman ve içinde yaşadığı dünya arasındaki karşıtlık nedeniyle ortaya çıkan çatışma, romanın efsane ve masallardan

ayrılmasına neden olur (Goldmann, 2005: 19). Toplumsal yapı roman kahramanının içinde yaşadığı dünyayla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla romanın, kahraman ile toplumsal yapı arasındaki çatışmadan ortaya çıktığını söylemek olasıdır.

Edebiyat sosyolojisi, bir yapıtı yazıldığı dönemin toplumsal, siyasal ve ekonomik koşulları doğrultusunda çözümlemeye dayanır. Bu bağlamda yazınsal yapıtlar çoğu zaman toplumsal tarih araştırmalarına kaynaklık eder. Geçmişten günümüze toplumsal belgelerin eksik olduğu dönemlerde yaşayan toplumlara ilişkin bilgi edinebilmek için sanat ve edebiyat yapıtlarından yararlanır. Daha genel anlamda açıklamak gerekirse yazınsal yapıtlar yazıldığı dönemin toplumsal koşullarına ilişkin bilgi taşır: “On dokuzuncu yüzyıl İngiliz romanlarında o yıllarda Londra’daki yaşayış, âdetler, tipler, kurumlar hakkında bilgi edinebiliriz. Bu çeşit çalışmalarda edebiyat, sosyal tarih için bir kaynak sayılmakta ve bu amaçla kullanılmaktadır” (Moran, 2013: 85). Görüldüğü gibi yazınsal yapıtlar, tarihsel ve sosyolojik araştırmalar için başvuru kaynağı olur. Edebiyat, insanlık tarihi boyunca ortaya çıktığı toplumun siyasal, kültürel, ekonomik yapısına ilişkin önemli bilgilerin aydınlatılmasına katkı sağlamıştır (Çelik, 2013: 62).

Öte yandan unutmamak gerekir ki roman, toplumsal öğeler açısından zengin bir tür olmasına karşın yazarın bakış açısı ve sahip olduğu değerler doğrultusunda kaleme alınır. Nitekim yazarın belleğindeki toplumsal birikimler, onun bakış açısıyla şekillenerek romanın kurgusuna yansır. Dolayısıyla roman hem bireysel hem de toplumsal değerler dizisini yansıtır (Çelik, 2013: 63). Edebiyat sosyolojisi, edebiyat ve toplum arasındaki etkileşimin karşılıklı bir biçimde incelenmesini amaçlayan disiplinler arası bir alandır. Toplumsal ve tarihsel olayların farklı yönleriyle ele alınmasına oldukça elverişli olan roman türü, edebiyat sosyolojisi çalışmalarında önemli bir yer tutar. Edebiyat sosyolojisi romanı oluşturan toplumsal, kültürel ve ekonomik yapıyı irdeleyerek roman kişinin öyküsü aracılığıyla toplumun içinde bulunduğu koşulları, karşılaştığı sorunları anlatıdaki sosyolojik öğelerin çözümlenmesiyle ortaya çıkarır.

3. Hindiçin’de Sosyolojik Yapı: Sömürge Toplumu

Yukarıdaki bilgiler, bir romanın sosyolojik açıdan incelenebilmesi için anlatının geçtiği uzamın tarihsel ve toplumsal koşullarını ele almanın öncelikli olduğunu ortaya koyar. Bu çalışmada yarı özyaşamöyküsel bir roman olan *Sevgili* sosyolojik bağlamda inceleneceğinden, yalnızca roman kişinin değil yazarın da içinde yaşadığı uzamla ve tarihsel süreçle olan ilişkisi açığa çıkacaktır. Romanda uzam yazarın doğduğu, çocukluk ve ilk gençlik yıllarını geçirdiği Hindiçin’dir. Bilindiği gibi Fransa geçmişinde, sınırları dışındaki toprakların yerel zenginliklerini kullanmak amacıyla sömürgeci faaliyetler yürütür. Hindiçin 1887-1954 yılları arasında Fransızların egemenliğinde kalır ve Güneydoğu Asya’nın günümüzde bağımsız olan üç ülkesini; Vietnam’ı, Laos’u ve Kamboçya’yı kapsar. Bu bölge, sahip olduğu doğal güzelliklerle Fransız sömürge tarihinde “İmparatorluğun incisi” ya da “Fransız sömürgelerinin en güzeli” olarak (Prestegaard, 2011: 4) adlandırılır. Fransa’nın sömürgeci politikaları bölgede toplumsal, siyasal ve ekonomik olarak onulması güç etkiler bırakır.

Bölgede toplumsal yapı, sömürenler ve sömürülenler arasındaki hiyerarşi üzerine kuruludur. Çoğunluğu memurlar, siviller, askerlerden oluşan Fransızlar Hanoi, Haiphong ve Saygon gibi büyük kentlerde, Fransız mimarisıyla yapılandırılan bölgelere yerleştirilirler. Yerel halk ise toplumsal hiyerarşi gereği şehrin uzağındaki bölgelerde, birçoğunun suyu, elektriği ve kanalizasyonu olmayan kulübelerde yaşarlar. Uzak bölgelerde görev yapan Fransızlar merkezdekilerin koşullarına sahip olmadıklarından birçok güçlükle karşı karşıya kalırlar. Sıklıkla su baskınları ya da aşırı kuraklık tehlikesiyle karşı karşıya kalan yerel halkın büyük bölümü zanaattan ya da toptan geçinir. İşçi sınıfının bir bölümü oldukça güç koşullarda, kömür madeninde ve kauçuk tarlalarında çalışır. Fransız babaları tarafından terk edilen melez çocuklar sömürülen halkla aynı koşullarda annelerinin yanında yaşarlar: “ İki kültüre olan aidiyetleri onların kusurlu olarak görünmesine hatta çifte ırkçılığın kurbanı olmalarına neden olur” (Prestegaard, 2011: 29).

Öte yandan ticaretle uğraştıkların kent merkezlerinde kendi mahallelerinde yaşayan Çinliler sömürge toplumunda görece iyi ve ayrıcalıklı bir konuma sahiptirler (Prestegaard, 2011). Görüldüğü gibi sömürge düzeninde toplumsal yapıyı ırksal ve sınıfsal hiyerarşi belirler. Sömürge toplumunda yaşanan olumsuzluklar sonraki bölümde Marguerite Duras’ın bakış açısıyla romandan göstergelerle incelenecektir.

4. *Sevgili*’de Sosyolojik Doku

Bir Fransız sömürgesi olan Hindic’in’de geçen *Sevgili*, sosyolojik dokusu aracılığıyla sömürgeci düzenin acımasızlığını gerçekçi bir biçimde betimler. Dolayısıyla öncelikle sömürgecilğe ve sömürgeci sonrası çalışmalara değinmek yerinde olacaktır. Bir halkın yayılım gücünü gösteren sömürgeleştirme o halkın uzamda genişleyerek çoğalmasına ve o halkın dilinin, geleneklerinin, düşünce yapısının da yayılması anlamına gelir (Said, 2003: 221). Avrupa’nın Doğu üzerindeki sömürgeci faaliyetlerinin nedeni “Şark’ın sürülüp ekilecek, hasadı alınacak, korunacak bir coğrafi uzam olarak” (Said, 2003: 231) görülmesinden kaynaklanır. Avrupa’nın sömürgeci geçmişi sosyoloji, edebiyat ve tarih alanlarında sömürgecilik sonrası (post kolonyal) çalışmaların ortaya çıkmasına yol açar. Sömürge döneminde ve sonrasında sömürülen bölgeler ile yerel halkın durumu, yazınsal yapıtlarda önemli bir yer tutar. Bu yapıtlar sömürgecilik sonrası edebiyat (littérature postcoloniale) başlığı altında toplanır. Jean Marc Moura, Fransa’nın Avrupa dışındaki sömürgeci yayılımının sonucu olarak ortaya çıkan; coğrafi, sosyolojik, tarihsel, dilbilimsel bağlamlarda çeşitlilik gösteren ve anlatım dilinin Fransızca olduğu yapıtların, sömürgecilik sonrası edebiyat başlığına girdiğini belirtir (Moura, 2005: 33). Bu yapıtların yazarları sömürgecilik karşıtı bir söylem aracılığıyla sömürge düzeninin olumsuz sonuçlarını etkileyici bir biçimde yansıtır. Özellikle sömürülen topraklardan Fransa’ya göç etmiş ailelerin çocukları olan ikinci ya da üçüncü kuşak göçmen yazarlar, kurgusal ve kuramsal yapıtlarında sömürgeci düzenin eleştirisini yaparlar.

Marguerite Duras söz konusu olduğunda bu durumun tersi söz konusudur. Yazar, bir Fransız olarak sömürge toplumundaki deneyimlerini yapıtlarına yansıtır. Marguerite Duras, sömürgeelerde görevli olan ancak küçük yaşta kaybettiği babasının mesleği nedeniyle Vietnam’da doğar ve on sekiz yaşına kadar annesi ve

iki erkek kardeşiyle birlikte orada yaşar. Ancak on sekiz yaşında doğrudan deneyimleme olanağı bulacağı Avrupa kültürünün uzağında yetişen Marguerite Duras, iki karşıt kültürü benliğinde buluşturur ve bu kültürel melezliği yapıtlarına da yansıtır. Yazar, oldukça yalın bir anlatıma sahip olan ve Hindîçin'deki sömürge toplumunda geçen ilk gençlik yıllarını yansıttığı *Sevgili* adlı romanından: “Kitap karanlıktan çıkmıştı -çocukluğumu sakladığım karanlık- ve bir düzenden yoksundu. Bulduğum ve duraklamadan, ilan etmeden, sonuca vardırımdan terk ettiğim, birbiriyle bağlantısız olaylar zinciri” (Torre, 2014: 42) şeklinde söz eder. Dolayısıyla bu roman, yazarın belleğinin karanlıklarında sakladığı anıların yazıya aktarımıdır. Yazar romanındaki anlatının yalınlığını, anlatmak istediğini en kısa ve en etkili biçimde aktarmasını sağlayan eksilti sanatını kullanmadaki becerisine borçludur (Duras, 1992: 5).

Sevgili 1930'lu yıllarda bir Fransız sömürgesi olan Hindîçin'de ekonomik güçlükler içinde öğretmenlik yapan beyaz bir kadının on beş yaşındaki kızının kendisinden yaşça büyük, zengin bir Çinliyle olan ilk aşkını konu edinir. Romanda adına yer verilmeyen genç kız, içinde yaşadığı toplumsal ölçütlerle karşıtlık oluşturan bu ilişkiyi çekinmeden cesurca yaşar. Sömürülenler ve sömürülenler arasındaki ayrımın esas olduğu sömürge toplumu tarafından kabul edilmesi olanaksız olan bir aşk öyküsünü anlatan bu roman ile içinden çıktığı toplumsal yapı arasında sıkı bir bağ vardır. Genç kızın Çinli sevgilisini ilk gördüğü andan söz ettiği bölüm, sömürge toplumundaki beyazlar ve yerliler arasındaki ayrımı yansıtır: “Limuzinde çok şık bir adam var, bana bakıyor. Bir beyaz değil. Avrupalılar gibi giyinmiş. Bana bakıyor. Bana bakmalarına alışkınım. Sömürgelerde beyaz kadınlara bakarlar, on iki yaşındaki küçük beyaz kızlara da bakarlar” (Duras, 92: 22). Hindîçin'deki Çinliler çoğunlukla ticaret ve girişimcilikle uğraştıklarından yerlilere göre oldukça iyi ekonomik koşullara sahiptirler. Çinli sevgilinin arabası ve giysileri sosyoekonomik durumunun oldukça iyi olduğunun göstergesidir. Bunun yanı sıra, genç kız için beyaz olmasının bir önemi olmasa da içinde yaşadığı toplum için aynı durum geçerli değildir; genç kız beyaz olduğu için yerlilerin dikkatini çeker.

Önceki bölümde değinilen, sömürge düzeninde toplum yapısının dayandığı hiyerarşiye göre Fransızlar çoğunlukla üstün konumdadır ve bölge halkına göre oldukça iyi koşullarda yaşarlar. Ancak Marguerite Duras ve ailesi yazarın romanına da yansıttığı gibi bu refah düzeyinden oldukça uzaktırlar. Öyle ki yazar, Hindîçin'i “aşırılıkların, sefaletin, ölümün, çılgınlığın ve yaşamın yığınlar halinde biriktiği, dünyanın akıl almazlığının kalbi” (Torré, 2014: 18) biçiminde tanımlar. Romanda genç kızın ve ailesinin Fransız olmalarına karşın bölgede üstünlük sağlamış olan zengin sömürgeci Fransızların tersine oldukça güç ekonomik koşullarda yaşamaları, yazarın yaşamının romana yansımalarıdır. Marguerite Duras ailesinin sömürge toplumundaki ekonomik yetersizliğinden şöyle söz eder:

“Çok fakirdik ve annem o kadar inatçıydı ki, burnunun dikine gitmek istedi. Dul kaldıktan sonra bir arazi satın aldı. Pasifik sularının altında kalmış, ekilip dikilmesi mümkün olmayan bu kıyıda nafile çalıştı durdu. Denizin önünü kesmek için kurulan bent yıkılınca bir daha kendine gelemedi, bir anlamda aklını kaçırdığı söylenebilir” (Torré, 2014: 22).

Dolayısıyla roman tıpkı sömürge toplumu gibi karşıtlıklar üzerine kuruludur. Romanda yer alan bir diğer karşıtlık da Çinli sevgilinin babasının toplumsal hiyerarşide üstün kabul edilen beyaz sınıftan olan genç kızla oğlunun birlikteliğine karşı çıkmasıdır. Bu durum Çinli babanın da ayrımcı bir tutuma sahip olduğunu gösterir; yerliler ve sömürgeciler arasındaki ayrımcılık karşılıklıdır.

Ayrımcılığın ve acımasızlığın egemen olduğu sömürge düzeni, toplumsal anlamda yozlaşmaya neden olur. Bu yozlaşma, kabul edilmesi güç olumsuzlukların sıradan karşılanmasına neden olur: “İlk kez konuşuyoruz. İki erkek kardeşim bulunduğunu anlatıyorum ona. Paramız olmadığını söylüyorum. Hiçbir şey kalmadığını. Büyük kardeşimi tanıyor, merkezin esrar evlerinde karşılaşmış. Bu kardeşin esrar içebilmek için annemin parasını çaldığını, zaman zaman esrarevi işletenlerin eve gelip annemden para istediklerini söylüyorum” (Duras, 1992: 42). Bu alıntı aile içi ilişkilerde söz konusu olan büyük çarpıklığa örnek niteliğindedir. Toplumun yapı taşı olarak kabul edilen aile kavramı da sömürge düzeninde anlamını yitirir. Öğretmen aylığıyla güçlkle geçinen annenin çocukları için gösterdiği çaba, sömürge düzeninde karşılıksız kalır. Genç kızın Çinli sevgilisiyle olan ilişkisi sorunlu ailesinden iyice uzaklaşmasına neden olur. Sömürge düzeninin tüm olumsuzluklarıyla karşılaşan ailenin bütünlüğünü yitirmesi sonucunda genç kız, ailesine ve içinde yaşadığı topluma aidiyet duyumsayamaz. Bunun da ötesinde içinde yaşadığı topluma karşı nefretle dolar:

“İster aile topluluğu olsun, ister başka türlü, her topluluk tiksinti vericidir bizim için, alçaltıcıdır. Yaşamı yaşamak zorunda bulunmanın temel utancı içinde bir aradayız. İşte burada ortak öykümüzün, üçümüzün de bu iyi niyetli kadının, toplumun öldürdüğü annemizin çocukları olmamızın öyküsünün en derin noktasındayız. Annemize umutsuzluktan başka hiçbir şey bırakmamış olan toplumun yanındayız. Öylesine güven dolu, öylesine sevecen olan annemize yapılanlar yüzünden, yaşamdan nefret ediyoruz, birbirimizden nefret ediyoruz” (Duras, 1992: 56).

Yaşanan toplumsal süreçler sonucunda genç kız ailesinden ve toplumdan kopma noktasına gelir. Toplumsal yapının başkışiyi etkileyen olumsuz yönleri Genç tarafından şöyle özetlenir:

“Sosyal ve etnik yasaklar, iki sevgili arasındaki yaş farkı romanda ele alınan temel karşıtlıklardır. Tüm bu karşıtlıklar ve yasaklar genç kızın aşması gereken en büyük sorunlardır. Savaşmak zorunda olduğu engellerin başında biri korunmaya muhtaç, diğeri şiddet eğilimli iki erkek kardeş ve ilgisiz bir anneden oluşan ailesi, Çinli sevgilisinin babası, Avrupalı ve Asyalılar arasındaki ilişkileri onaylamayan koloni toplumu gelmektedir” (Genç, 2012: 176).

Sömürge toplumunun ölçütlerine göre beyaz bir genç kız ile Çinli bir adamın birlikteliği kabul edilemez bir durumdur. Kızının bir Çinliyle olan birlikteliğinin toplum tarafından öğrenilmesinin genç kızın evlenmesine engel oluşturacağını bilen anne, büyük bir sarsıntı yaşar:

“En büyük tehlike karşısında kızı, hiçbir zaman evlenememe, onun karşısında çaresiz, yıkık, yalnız kalma tehlikesinde. Bunalımlar içinde üzerime atılıyor annem, odaya kapatıyor beni, yumruklar indiriyor, tokatlıyor, soyuyor beni, yaklaşıyor, gövdemi çamaşırlarımı kokluyor, üzerimde Çinli adamın kokusunun bulunduğunu

söylüyor, daha da ileri gidiyor, çamaşırlarımda kuşku uyandırıcı lekeler bulunup bulunmadığını araştırıyor” (Duras, 1992: 59).

Anne için kızının toplumsal ölçütleri karşılayamaması ve evlenememesi katlanılmaz bir durumdur. Annenin, kızının henüz on beş yaşında kendisinden yaşça büyük bir erkekle birlikte olmasına endişelenmek yerine toplumsal ölçütler konusunda kaygı duyması sömürge düzeninde toplumun birey üzerinde yarattığı baskının büyüklüğünü ortaya koyar. Genç kız tüm dayatmaları göz ardı ederek ilişkisine devam ettiğinde ise anne, kızına Çinli sevgilisinden pahalı hediyeler ve para istemesi konusunda ısrarcı olur. Sonuç olarak anne içinde bulunduğu güçlükler nedeniyle kızının bir Çinliyle olan birlikteliğini kabul etmek zorunda kalır. Sömürge toplumunda birçok engelle karşılaşan anne, çocuklarının hataları karşısında tutarlı bir duruş sergileyemez. Dolayısıyla tüm değerlerin anlamını yitirdiği bu düzenden annelik de payını alır. Öte yandan genç kız tüm dayatmalara karşın Çinli sevgiliyle ilişkisini bitirmeyerek bölgede üstün olan Fransızların ayrımcı dayatmalarına meydan okur.

Sömürge toplumunun en temel niteliği olan ayrımcılık romanda birçok kez ortaya çıkar. Bu düzende gündelik yaşam, sömürenlerle sömürülenler arasındaki ayrım üzerine kuruludur. Toplu taşıma araçlarındaki ayrım bu durumun en somut göstergesidir: “Yerli otobüsü Sadec’in Pazar alanından kalktı. Annem her zamanki gibi geçirmeye gelmişti beni, şoföre emanet etti, bakarsın bir kaza olur, bir yangın çıkar, ırza geçme olur, korsanlar saldırır, vapur ölümcül bir kazaya uğrar diye. Şoför de her zamanki gibi öne, kendi yanına, beyaz yolculara ayrılan yere oturttu beni” (Duras, 1992:15). Sömürgeciler tarafından dayatılan ayrımcılık öyle sıradan bir hâl alır ki, yerli halk topraklarını sömüren beyazların üstünlüğü kabul etmekle kalmaz, onlara ayrıcalıklı davranır. Genç kız ve ailesi ekonomik güçlükler içinde yaşamalarına karşın bölge halkına göre üstün kabul edilirler.

Yazar romanında toplumsal hiyerarşiyi yansıtmakla kalmaz yerlilerin içinde yaşadığı koşullara da değinir. Çoğu zaman aç kalan yerli çocuklar yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle yaşlılar gibi görünürler: “Sürekli açlığın yarattığı yaşlı çocuklar, hayır, biz aç değildik, beyaz çocuklardık biz, utanırdık, eşyalarımızı satardık ama aç kalmazdık, bir ‘boy’umuz vardı, bazı bazı berbat şeyler, küçük kaimanlar, bataklık kuşları yerdik, orası doğru ama bu pislikleri bir boy pişirirdi, önümüze yine bir boy getirirdi” (Duras, 1992: 12). Bu tümcede yerli hizmetçileri niteleyen ‘boy’ sözcüğü toplumsal ayrımcılığın göstergesidir. Ailenin yaşadığı ekonomik güçlüklerle karşın yerli bir hizmetçisinin olması, beyaz olmalarının ayrıcalıklarından yararlandığını gösterir. Romanda bunun gibi, beyaz sömürgecilerle sarı yerliler arasındaki hiyerarşik ilişkilerin birçok örneğini bulmak olasıdır. Yerliler kendilerini üstün olarak dayatan beyaz batılı efendilerine hizmet ederler (Iurchenko, 2021).

Öte yandan yazar zaman zaman Avrupa ve Asya toplumları arasında karşılaştırmalar yapar. Çinli sevgiliyle gittiği lüks Çin lokantasından şöyle söz eder: “Bu yapılardan gelen gürültünün Avrupa’da tasarlanması bile olanaksızdır, garsonlar haykırarak sipariş verirler, aynı siparişler mutfakta haykırarak yinelenir, gürültüyü de bu doğurur. Bu lokantalarda konuşulmaz. En sakın kata, Avrupalıların katına gidiyoruz, yemekler aynı, ama burada daha az bağıryorlar, vantilatörler ve gürültüyü azaltan kalın duvar örtüleri var” (Duras, 1992: 49). Lokantada da

ayrıcalıklı bir kata sahip olan Avrupalılar yazar tarafından sakin ve medeni olarak betimlenirken Asyalılardan gürültücü olarak söz edilir.

Yazarın romanlarında birey, yaşadığı toplumsal olumsuzluklar sonucunda yalnızlığa sürüklenir. Mennan Marguerite Duras'ın neredeyse hepsinde bir yetersizliğin ve eksikliğin anlatıldığı romanlarında içerik bağlamında benzer izlekleri işlediğini belirtir. Roman kişileri yazgılarına direnen, yaşamlarına anlam katma çabasında olan, içinde yaşadığı toplumdaki kopmuş umutsuzluğa ve yalnızlığa sürüklenen kişilerdir. Roman kişinin tüm çabası karşılaştığı güçlükler ve olumsuzluklar sonucunda karşılıksız kalır: "Hiçbir şey değişmez, gerçek aşka erişilemez, geriye yalnızca varoluşun derin bunalımı, bu dünyada yaşamak zorunda olmanın büyük sıkıntısı kalır" (Mennan, 2006: 117).

Romandan alınan kesitlerden açıkça görüldüğü gibi, Marguerite Duras romanında genç kız ile Çinli sevgilisi arasındaki ilişki ekseninde sömürge toplumunun yapısını ve aile içi ilişkilerini yansıtır. Bu bağlamda roman tarihsel, toplumsal ve kültürel anlamda önemli bir içeriğe sahiptir. Yazar romanda sömürgecilik karşıtı bir bakış açısıyla sömürge düzeninin olumsuzluklarını hem yerlilerin hem de sömürenlerin toplumsal koşulları aracılığıyla yansıtır.

5. Sonuç

Edebiyat-toplum ilişkisinin sonucu olarak ortaya çıkan edebiyat sosyolojisi alanı, bir yapıttaki toplumsal öğeleri incelemeye dayanır. Roman, yazıldığı ya da betimlediği dönemin tarihsel, siyasal ve ekonomik koşullarını yansıtmaya oldukça uygun bir türdür. Roman ile içinde geliştiği toplumsal koşullar arasındaki sıkı bağ, toplumun bir parçası olan bireyin öyküsünün toplumsal koşullardan bağımsız biçimde anlatılmasını neredeyse olanaksız kılar. Bunun sonucu olarak toplumun bir parçası olan bireyin öyküsünü anlatan roman, içinden çıktığı toplumsal yapıya ışık tutar. Bu bağlamda Marguerite Duras'ın *Sevgili* adlı yarı özyaşamöyküsel romanı Hindüizm'in sömürge dönemine ilişkin birçok toplumsal öğe içerir. Roman, on beş yaşında genç bir kızın kendinden yaşça büyük bir Çinliyle tüm toplumsal engellere karşın yaşadığı aşkı, sömürge döneminin tarihsel koşullarını yansıtarak anlatır. Başkışının aralarındaki yaş, ırk ve sınıf farkına karşın tüm toplumsal dayatmaları göz ardı ederek yaşadığı bu aşk, genç kızın Fransa'ya dönüşü ve Çinli sevgilinin evlenmesiyle son bulur. Etrafında olup bitene kayıtsız gibi görünen başkışının ailesinden ve toplumdan soyutlanarak aidiyet duygusunu yitirmesi, toplumsal kuralların bireyin üzerinde yarattığı baskının sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda *Sevgili* Georges Lukacs'ın roman türünün en önemli niteliği olarak vurguladığı roman kişisiyle içinde yaşadığı dünya arasındaki çatışmayı örneklendiren bir romandır. Sömürge düzeninde üç çocuğuyla yaşam savaşımı veren anne ve çocukluğundan itibaren birçok güçle karşılaşan genç kız, bu çatışmanın en somut göstergeleridir. Yazar, toplumsal hiyerarşi üzerine kurulan sömürge düzeninde toplumsal ve ailevi değerlerin anlamını nasıl yitirdiğini genç kızın yaşamından sarsıcı kesitler aracılığıyla yansıtır. Sömürge toplumundaki hiyerarşik düzen, günümüzde Batı toplumunda varlığını sürdüren ayrımcılığın temelini oluşturur. Yazarın romandaki toplumsal yozlaşmayı yansıtmaya biçimi öyle gerçekçidir ki okur, toplumda kemikleşmiş değerleri sorgulamaya sürüklenir. Sonuç olarak Marguerite Duras'ın eksilteli bir biçimle kaleme aldığı bu

roman, tüm yalınlığına karşın dokunaklı bir aile dramını sömürge döneminin toplumsal panoraması eşliğinde yansıtır.

Kaynakça

- Bilik, M. B. (2023). Roman Sosyolojisi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 27, 359-369.
- Çelik, E. (2013). Edebiyat Eseri Toplumun Aynasıdır: Edebiyat Sosyoloji İlişkisi Üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 104 (738), 59-64.
- Duras, M. (1992). *Sevgili*. Çev. Tahsin Yücel. İstanbul: Can Yayınları.
- Genç, H. N. (2012). An içinde Sonsuzluğu Bulmak: Marguerite Duras'ın Sevgili'si. *Frankofoni Ortak Kitap 24*. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 165-188.
- Goldmann, L. (2005). *Roman Sosyolojisi*. Çev. Ayberk Erkay. Ankara: Birleşik Yayınları,
- Iurchenko, A. (2022). Les images de l'altérité, le racisme et le discours orientaliste dans L'Amant de Marguerite Duras. *figshare*. Preprint, 2021. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.14727693.v7> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).
- Lukacs, G. (2007). *Roman Kuramı*. Çev. Cem Soydemir. İstanbul: Metis Eleştiri.
- Mennan, Z. (2006). Marguerite Duras'ın Sevgili ve Kuzey Çinli Sevgili'si ya da Bakıştaki Erotizm. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (11), 106-119.
- Moran, B. (2013). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moura, J. M. (2005). *Littératures francophones et théorie postcoloniale*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Prestegaard, B. (2011). *L'Indochine française dans l'oeuvre de Marguerite Duras: une lecture postcoloniale*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Oslo: Oslo Üniversitesi.
- Said, E. (2010). *Şarkiyatçılık*. Çev. Berna Ünler. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Torre, L. P. D. (2014). *Marguerite Duras Askıya Alınmış Tutku*. Çev. Birsal Uzma. İstanbul: Can Yayınları.

SRA (Science Research Associates) Strategic Research Academy & Academic Publishing®

© Copyright of Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS) is the property of SRA (Science Research Associates) Strategic Research Academy & Academic Publishing® and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.